

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO
LIETUVOS KARO AKADEMIJA

Mokslinių straipsnių rinkinys

UGDYMO VEIKSNIAI MOKYMO(SI) KONTEKSTE GLOBALIZACIJOS SĄLYGOMIS

EDUCATIONAL FACTORS
AFFECTING TEACHING AND
LEARNING IN THE CONTEXT OF
GLOBALIZATION

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO
LIETUVOS KARO AKADEMIJA

**UGDYMO VEIKSNIAI
MOKYMO(SI) KONTEKSTE
GLOBALIZACIJOS SĄLYGOMIS**

EDUCATIONAL FACTORS AFFECTING
TEACHING AND LEARNING IN
THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

**MOKSLINIŲ STRAIPSNIŲ RINKINYS
SELECTED SCIENTIFIC PAPERS**

Vilnius 2014

UDK 378(474.5)

Ug-01

Knyga apsvaistyta ir jos leidimui pritarta Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Universitetinių studijų instituto Užsienio kalbų katedros posėdyje 2014-05-12 (protokolo Nr. VL-103).

Atsakingoji redaktorė doc. dr. Dileta JATAUTAITĖ.

Recenzentai:

Kauno technologijos universiteto Kalbotyros katedros profesorė Dalia EIGIRDIENĖ

Lietuvos edukologijos universiteto Filologijos fakulteto Rusų filologijos ir tarpkultūrinės komunikacijos katedros docentė dr. Tatjana ČEČET

© Generolo Jono Žemaičio
Lietuvos karo akademija, 2014
© Straipsnių autoriai, 2014

ISBN 978-609-8074-33-8

TURINYS

IŽANGINIS ŽODIS	5
1. Prof. Genutė GEDVILIENĖ, Dalia STANIULEVIČIENĖ Mokymosi mokytis kompetencijos samprata šiuolaikinėje visuomenėje.....	10
2. Aušra DRUSKIENĖ, doc. dr. Rūta PETRAUSKIENĖ, Vida STAPONIENĖ Baigiamosios praktikos darbo vietoje kokybės vertinimas: studentų požiūrio tyrimas	29
3. Prof. habil. dr. Algirdas AŽUBALIS Tarpdalykinė ir vidinė dalykinė mokymo integracija ir individualizacija – svarbiausios kompetencijų ugdymo sąlygos	57
4. Prof. Jadvyga ČIBURIENĖ, doc. dr. Jūratė GUŠČINSKIENĖ Tarpautiško raiška aukštajame moksle: akademinio judumo aspektas	77
5. Dr. Vidmantas TŪTLYS, Virginija BORTKEVIČIENĖ Verslumo kompetencijos ir įsidarbinamumo sąveika pokrizinės ekonomikos ir visuomenės sąlygomis	102
6. Dr. Jolita VVEINHARDT Mobingas kaip santykių disfunkcija švietimo institucijose: socioekologinis požiūris į šeimą, mokyklą, darbą	123
7. Giedrius DVILAITIS Asmenybės savybių ir vertybių sąveikos galimybės prognozuoti elgseną.....	147
8. Dr. Laima SAPEŽINSKIENĖ, Alvydas SORAKA Mokinių ugdymo poriniais sportiniais šokiais tyrimo metodologija	164
9. Doc. dr. Feliksas ŽIGARAS Baltijos šalių bendradarbiavimo raida globalizacijos sąlygomis.....	180

10. Dr. Eugenijus NAZELSKIS Svarbus atsargos karių integracijos veiksnys į darbo rinką – užsienio kalbų mokėjimas	202
11. Doc. dr. Nijolė JANULAITIENĖ, doc. dr. Sigita MONTVILAITĖ Mentoriaus veikla ugdymo institucijoje.....	222
12. Mjr. Gintautas JAKŠTYS Užsienio šalių patirties taikymas rengiant Lietuvos karininkus Karo mokykloje 1919–1940 m.....	239
13. Doc. dr. Dileta JATAUTAITĖ Verbalinės atminties veiksnys mokant kariūnus anglų kalbos.....	253
14. Jovita DAUKŠYTĖ Социокультурная стратегия в процессе обучения иностранным языкам	270
15. Dr. Miroslav STASILO Suaugusiųjų užsienio kalbų mokymosi galimybės.....	279
16. Doc. dr. Vilhelmina VAIČIŪNIENĖ, Aušra LIORANČAITĖ-ŠUKIENĖ Kalbinių kompetencijų ir profesinio, asmeninio ir visuomeninio tobulėjimo dėmė darbo rinkos procesuose	294
17. Doc. dr. Gendrik PETKEVIČ Обучение иностранному языку и электронные образовательные ресурсы нового поколения.....	313
18. Doc. dr. Jelena KAZIMIANEC Аутентичные видеотексты на занятиях по иностранному языку.....	325
19. Alina KIRŠINĖ Lietuvos kariuomenės rikiuotės komandų raida ir ypatybės	346

10. Dr. Eugenijus NAZELSKIS Svarbus atsargos karių integracijos veiksnys į darbo rinką – užsienio kalbų mokėjimas	202
11. Doc. dr. Nijolė JANULAITIENĖ, doc. dr. Sigita MONTVILAITĖ Mentoriaus veikla ugdymo institucijoje.....	222
12. Mjr. Gintautas JAKŠTYS Užsienio šalių patirties taikymas rengiant Lietuvos karininkus Karo mokykloje 1919–1940 m.....	239
13. Doc. dr. Dileta JATAUTAITĖ Verbalinės atminties veiksnys mokant kariūnus anglų kalbos.....	253
14. Jovita DAUKŠYTĖ Социокультурная стратегия в процессе обучения иностранным языкам	270
15. Dr. Miroslav STASILO Suaugusiųjų užsienio kalbų mokymosi galimybės.....	279
16. Doc. dr. Vilhelmina VAIČIUNIENĖ, Aušra LIORANČAITĖ-ŠUKIENĖ Kalbinių kompetencijų ir profesinio, asmeninio ir visuomeninio tobulėjimo dėmė darbo rinkos procesuose	294
17. Doc. dr. Gendrik PETKEVIČ Обучение иностранному языку и электронные образовательные ресурсы нового поколения.....	313
18. Doc. dr. Jelena KAZIMIANEC Аутентичные видеотексты на занятиях по иностранному языку.....	325
19. Alina KIRŠINĖ Lietuvos kariuomenės rikiuotės komandų raida ir ypatybės	346

Lietuvos
mokslo
taryba

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
VILNIUS

KALBINIŲ KOMPETENCIJŲ IR PROFESINIO, ASMENINIO IR VISUOMENINIO TOBULĖJIMO DERMĖ DARBO RINKOS PROCESUOSE

Doc. dr. Vilhelmina VAIČIŪNIENĖ

Mykolo Romerio universitetas

Aušra LIORANCAITĖ

Kauno kolegija

Anotacija. Visuomenės senėjimas ir didėjantis darbo jėgos trūkumas reikalauja ieškoti būdų, kaip padėti suaugusiesiems ilgiau išlikti veikliams darbo rinkoje. Dabartiniame globalėjančiame pasaulyje bendravimo ir bendradarbiavimo poreikis yra išaugęs kaip niekad anksčiau, todėl gimtosios ir užsienio kalbos kompetencijos ir jų tobulinimas yra būtina sąlyga dirbantiems ir norintiems įsitvirtinti darbo rinkoje asmenims. Lietuvos mokslo tarybos visuotinės dotacijos projekto „Suaugusiųjų bendrųjų kompetencijų tobulinimo tyrimų ir plėtros platforma“ NR. VP1-3.1-ŠMM-07-K-03-073 tikslas yra ištirti bendrųjų kompetencijų poreikį ir plėtojimo prielaidas šiuolaikinėje visuomenėje.

Straipsnyje pristatomi bendravimo gimtąja ir užsienio kalba kompetencijų mokslinės literatūros, nacionalinių ir tarptautinių dokumentų analizė ir žvalgomojo tyrimo rezultatai, kurie atskleidžia edukologines, ekonomines, socialines, politines ir kultūrines bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų plėtojimo prielaidas, problemas ir galimybes.

Pagrindiniai žodžiai: Bendrosios kompetencijos, bendravimas gimtąja kalba, bendravimas užsienio kalbomis

Ivadas

2006 m. bendrosios kompetencijos buvo apibrėžtos Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijose dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų „Europos orientaciniai metmenys“ (2007). Bendravimas gimtąja ir bendravimas užsienio kalbomis yra dvi iš aštuonių dokumente nustatytų kompetencijų. Bendrosios kompetencijos dažniausiai yra siejamos su mokymosi visą gyvenimą perspektyva. Tačiau suvokiant šių kompetencijų svarbą ateities piliečiams, jų ugdymas yra numatytas ir bendrojo ugdymo programose. Vienas pagrindinių bendrųjų kompetencijų bruožų yra jų perkeliamumas, todėl žvelgiant į nuolat kintančią darbo rinkos perspektyvą ir aukštojo mokslo paradigmos kaitą, šių kompetencijų tobulinimas yra ypač aktualus šiuolaikiniam aukštajam mokslui. XXI amžiaus aktualijas, kaip esmines bendrųjų kompetencijų ugdymo svarbos priežastis, tyrė Jakubė ir Juozaitis (2012), taip pat kurie nagrinėja bendrąsias kompetencijas aukštojo mokslo kontekste, siedami aukštojo mokslo ir studijų programų siekinius su darbo pasaulio poreikiais.

Išsamiausiai diskutuojami veiksniai, lėmę įvairių kompetencijų poreikį ir jų iškilimo prielaidas, yra globalizacija, išaugęs žmonių mobilumas, darbo ir studijų mobilumas, migracija. Globalizacija – vienas svarbiausių bendrųjų kompetencijų iškilimo veiksnių, kuris sąlygojo poreikį darbuotojams prisitaikyti prie greitai vykstančių pokyčių. Teigiama, kad bendrosios kompetencijos didina darbo rinkos kompetentingumą, efektyvumą ir produktyvumą (Kelly, 2001; Young ir Chapman, 2010). Šie procesai sąlygojo universalių, pritaikomų įvairiems kontekstams kompetencijų atsiradimą. Kaip labai svarbios bendrųjų kompetencijų iškilimo prielaidos ES dokumentuose (Europos Tarybos išvados, 2009; Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija. Aiškinamasis memorandumas, 2005; Europos Komisijos komunikatas „Švietimo persvarstymas“, 2012; Europos orientaciniai metmenys, 2007) yra minimi:

- asmeninis tobulėjimas;
- socialinė įtrauktis;

- aktyvus pilietiškumas;
- užimtumas.

Europos taryba, siekdama žinių visuomenės sukūrimo, susitikime Lisabonoje 2000 metais diskutavo apie galimybes Europai tapti konkurencinga ir žiniomis grįsta ekonomika, gebančia konkuruoti pasaulyje Europos Sąjungos mastu. Bendrųjų kompetencijų poreikio analizė atlikta tik 2001 metais, kai Europos komisija sukūrė nacionalinių ekspertų darbo grupę, kurios tikslas buvo surinkti informaciją apie bendrųjų kompetencijų apibrėžtį įvairiose šalyse. Tuo tikslu ji sudarė darbo grupę, kuri turėjo nustatyti kompetencijas, kurios leistų siekti užsibrėžto tikslo. Europos komisijos 2006 m. parengtame dokumente buvo nustatytos aštuonios kompetencijos:

1. bendravimas gimtąja kalba;
2. bendravimas užsienio kalbomis;
3. matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse;
4. skaitmeninis raštingumas;
5. mokėjimas mokytis;
6. socialiniai ir pilietiniai gebėjimai;
7. iniciatyva ir verslumas;
8. kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

Iš jų dvi kompetencijos buvo skirtos kalboms (bendravimas gimtąja kalba ir bendravimas užsienio kalbomis). Tai rodo kalbų svarbą šiuolaikinei visuomenei. Bendravimas kokia nors kalba reiškia, kad žmogus turi gerai išmanyti žodyną, gramatiką ir skirtingas kalbos funkcijas. Be to, žmonės turi gebėti bendrauti įvairiose situacijose, o dėl nuostatų, jie turėtų vertinti estetines kalbų savybes, bendrauti su kitais asmenimis įvairiakultūroje ir įvairiakalbėje aplinkoje. Kalbų metmenyse (2008: 30) komunikacinė kalbinė kompetencija yra skaidoma į tokias sudedamąsias dalis:

- lingvistinę;
- pragmatinę;
- sociokultūrinę.

„Bendravimas gimtąja kalba reiškia gebėjimą žodžiu ir raštu veikti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones (klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas) ir bendrauti kalbine prasme tinkamu būdu bei kūrybiškai įvairioje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje, kaip antai, švietimas ir mokymas, darbas, namai ir laisvalaikis.“ (Europos orientaciniai metmenys, 2007:4)

Bendravimo gimtąja kalba kompetencijos svarbiausi komponentai yra:

- gimtosios kalbos žinios, jų supratimas;
- gebėjimas taikyti įgytas žinias konkrečiose situacijose;
- patirtimi paremti įgūdžiai;
- vertybinės nuostatos ir požiūriai.

„Bendravimo užsienio kalbomis kompetencija apima įgūdžius suprasti, veikti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones raštu ir žodžiu mokantis, darbe, namuose, leidžiant laisvalaikį pagal kiekvieno asmens siekius ir norus.“ (Europos orientaciniai metmenys, 2007:5)

„Kalbų metmenyse“ (2008) pažymima, kad kalba tai įrankis, pritaikomas pagal konkrečius tikslus, poreikius ir kontekstą. Kalbos vartojimas yra neatsiejamas nuo konteksto ir vartotojo tikslų ar motyvacijos. Gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijos ir jų tobulinimas yra būtina sąlyga dirbantiems ir norintiems įsitvirtinti darbo rinkoje asmenims.

Tyrimu, kuris atliktas 2013 metais, siekiama nustatyti kiek ir kaip bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis kompetencijos yra reikšmingos Lietuvos piliečiams šiose srityse:

1. profesinė veiklos;
2. profesinės karjeros siekimo;
3. visuomeninės, kultūrinės veiklos, piliečio pareigų atlikimo;
4. asmeninis tobulėjimo.

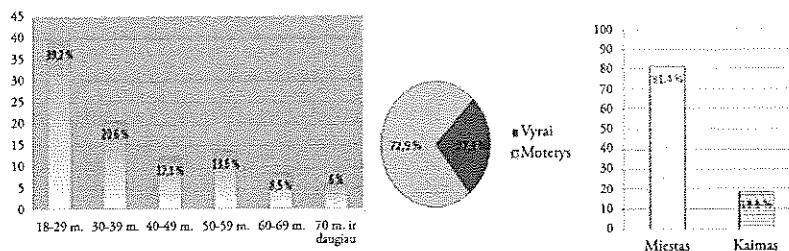
Tyrimo metodologija. Tyrimo metodologijos, kaip teorinių ir empirinių procedūrų visumos, pagrindiniai principai šiame tyrime yra socialiniuose tyrimuose reikalaujamų patikimumo procedūrų užtikrinimas: duomenų surinkimo, aprašomosios ir daugiamačės statistikos panaudojimo, išryškinant analizuojamų reiškinų tendencijas ir jų statistinį reikš-

mingumą.

Tyrimo imtis. Per tyrimą apklausti 200 respondentų. Apklausa buvo atliekama internetu. Tyrime pasirinktos trys tikslinės grupės: ieškantys darbo, dirbantys ir senjorai. Aktyviausi buvo dirbantys jauni žmonės. Tai galima paaiškinti, kad jiems bene labiausiai prieinama ir priimtina tokia apklausos forma. Mažiausiai aktyvi buvo vyriausia respondentų grupė (nuo 70-ies ir vyresni) – jie sudarė 6 % apklaustųjų. Tai galima paaiškinti respondentų kompiuterinių įgūdžių stoka ir sveikatos problemomis. Respondentams buvo pristatytas tyrimo tikslas – nustatyti su bendravimu gimtąja ir užsienio kalbomis susijusių bendrųjų kompetencijų aktualumą, reikalingumą, taikymo sritis. Taip pat, respondentai buvo supažindinami su kompetencijos, bendrųjų kompetencijų, bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų sąvokomis.

Tyrimo duomenų kiekybinė analizė remiasi aprašomąja ir daugiama-te statistika. Skirtumų tarp respondentų grupių (pagal demografinius, socialinius veiksnius) statistinis reikšmingumas buvo nustatytas naudojant atitinkamus testus. Pirminiai empiriniai duomenys buvo koduojami ir statistiškai apdorojami naudojant „SPSS 17 for Windows“ programą.

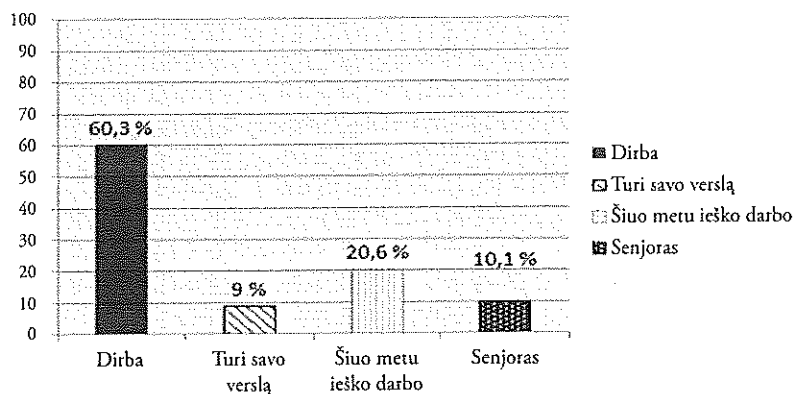
Suskirsčius respondentus demografiškai, pastebėta, kad apytiksliai tris ketvirtadalius, t. y. 72,9 % respondentų sudaro moterys. Trys penktadaliai (64,5 %) apklaustųjų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą. Net 39,2 % respondentų yra jauni žmonės nuo 18 iki 29 metų. Pusė visų respondentų (49,7 %) yra susituokę, 81,4 % tyrimo dalyvių gyvena mieste, 69,3 % dirba arba turi savo verslą. Pagal gautų rezultatų pasiskirstymo dažnumą galima apibūdinti statistinį respondentą: *netekėjusi, aukštąjį išsilavinimą įgijusi, gyvenanti mieste ir dirbanti moteris iki 29 metų.*

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių, lytį ir gyvenamąją vietą

Šaltinis: sudaryta autorių

Pagal amžiaus grupes respondentai pasiskirstę taip: didžiąją dalį (tris penktadalius) respondentų sudaro žmonės iki 40 metų. Net 39,2 % sudarė respondentai, kurių amžius nuo 18 iki 29 metų. 20,6 % sudarė 30–39 metų respondentai, 40–49 metų amžiaus grupė sudarė 12,1 % visų apklaustųjų, 50–59 ir 60–69 metų amžiaus grupės sudarė atitinkamai 13,6 ir 8,5 % visų respondentų, mažiausią dalį sudarė vyriausia respondentų grupė – 70-mečiai ir vyresni (6 %) (žr. 1 pav.).

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užimtumą

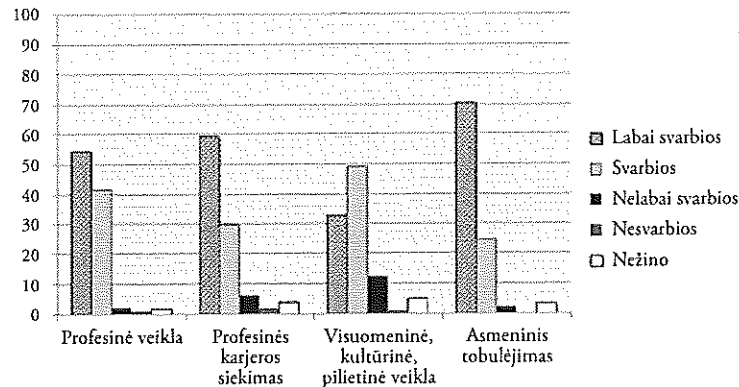
Šaltinis: sudaryta autorių

Nurodydami savo užimtumo statusą, didžioji dalis respondentų teigė, kad dirba (60,3 %), savo verslą turi 9 % respondentų, taigi juos taip pat galima priskirti prie dirbančiųjų kategorijos. Penktadalis (20,6 %) respondentų šiuo metu ieško darbo ir 10 % apklaustųjų yra senjorai (žr. 2 pav.).

Respondentų pasiskirstymo pagal išsilavinimą analizė parodė, kad dominuoja aukštąjį išsilavinimą įgiję asmenys (64,8 %). Į šį skaičių įeina asmenys su aukštuoju universitetiniu ir aukštuoju neuniversitetiniu išsilavinimu. Vidurinį išsilavinimą turi 23,1 % respondentų, 8,5 % apklaustųjų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą su profesine kvalifikacija ir 3,5 % respondentų sudaro asmenys su pagrindiniu išsilavinimu.

Tyrimo rezultatų aptarimas. Respondentų nuomonė ir patirtis bendrųjų kompetencijų aspektu buvo tirta pateikiant klausimus apie šių kompetencijų svarbą, bendravimo kompetencijų svarbą ir poreikį, jų tobulinimą skatinančius ir trukdančius veiksnius.

Bendrųjų kompetencijų svarba. Nustačius respondentų demografinę charakteristiką, toliau buvo siekiama išsiaiškinti jų nuomonę apie bendrųjų kompetencijų svarbą. Kad galėtų gyventi prasmingą ir visavertį asmeninį, profesinį ir visuomeninį gyvenimą, žmogus turi būti pasirengęs nuolat keistis, imtis naujos veiklos, gebėti dirbti ir analizuoti nuolat atsinaujinantį ir besiplečiantį informacijos srautą. Visos bendrosios kompetencijos yra vienodai svarbios, jos glaudžiai susijusios, susipynusios, papildo viena kitą taip sustiprindamos įvairius gebėjimus. Analitinėje dimensijoje ypač aktualūs priežastiniai ryšiai. Formuojant tyrimo anketos klausimus, pasitelkta keletas dimensijų, kurių pagrindu siekta tuos ryšius išryškinti. Tyrimu atskleista, kad pagal užimtumo kriterijų bendrosios kompetencijos yra labai svarbios visoms analizuotoms sritims: profesinei veiklai (labai svarbios – 53,4 %; svarbios – 41,7 %); profesinės karjeros siekimui (labai svarbios – 59,3 %; svarbios – 29,6 %); visuomeninei, pilietinei, kultūrinei veiklai (labai svarbios – 32,7 %; svarbios – 49,2 %); asmeniniam tobulėjimui (labai svarbios – 70,4 %; svarbios – 24,6 %) (4 pav.).

4 pav. Respondentų nuomonės apie bendrųjų kompetencijų svarbą

Šaltinis: sudaryta autorių

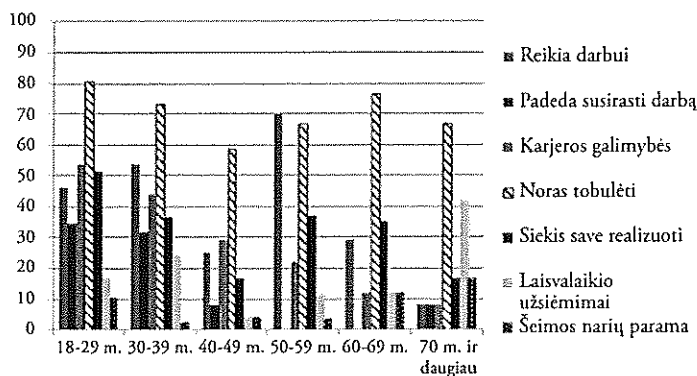
Bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų svarba. Europos orientaciniuose metmenyse teigiama, kad bendravimo gimtąja ir užsienio kalbomis gebėjimai yra vieni svarbiausių informacinėje visuomenėje gyvenančiam žmogui. Todėl poreikis tobulinti šiuos gebėjimus trunka visą gyvenimą. Tobulinant kalbos įgūdžius, plečiant žodyną, perfrazuojant, perteikiant turinį, atpasakojant, analizuojant plečiasi dalyko suvokimo ribos. Kalbinės kompetencijos ugdo visus kalbinius gebėjimus – klausymą, kalbėjimą, skaitymą ir rašymą. Bendravimas gimtąja kalba reiškia gebėjimą žodžiu ir raštu reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones (klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas) ir bendrauti kalbine prasme tinkamu būdu ir kūrybiškai įvairioje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje (švietimas ir mokymas, darbas, namai ir laisvalaikis).

Buvo siekiama nustatyti, kiek respondentams svarbus gimtosios ir užsienio kalbų mokėjimas keturiose dimensijose:

1. profesinės veiklos ir darbo uždavinių sprendimų;
2. profesinės karjeros siekimo;
3. visuomeninėje, kultūrinėje veikloje ir piliečio pareigų atlikimo;
4. asmeninio tobulėjimo.

Respondentų atsakymai liudija, kad kalbų gebėjimai jiems yra svarbūs arba labai svarbūs visose keturiose sferose. Respondentai nurodo, kad gimtosios ir užsienio kalbų gebėjimai jiems labai svarbūs profesinėje veikloje ir sprendžiant darbo uždavinius (54,3 %), svarbiais šiuos gebėjimus laiko 41,7 % respondentų; siekiant profesinės karjeros šie gebėjimai labai svarbūs 59,3 % respondentų ir svarbūs 29,6 % respondentų; taip pat labai svarbūs (70 %) ir svarbūs (24,6 %) asmeniniam tobulėjimui. O visuomenei, kultūrinei veiklai ir piliečio pareigoms atlikti šias kompetencijas laiko labai svarbiomis jau mažesnis procentas respondentų – 32,7 %, 49,2 % respondentų šios kompetencijos svarbios. Taigi, galima teigti, kad respondentams gimtosios ir užsienio kalbų gebėjimai labai reikšmingi visose keturiose sferose, kiek menkesnė šių gebėjimų reikšmė atliekant piliečio pareigas, tačiau jie vis vien laikomi svarbiais. Procentais šių gebėjimų reikšmė laikoma svarbia arba labai svarbia nuo 81,9 % iki 96 % visų apklaustųjų.

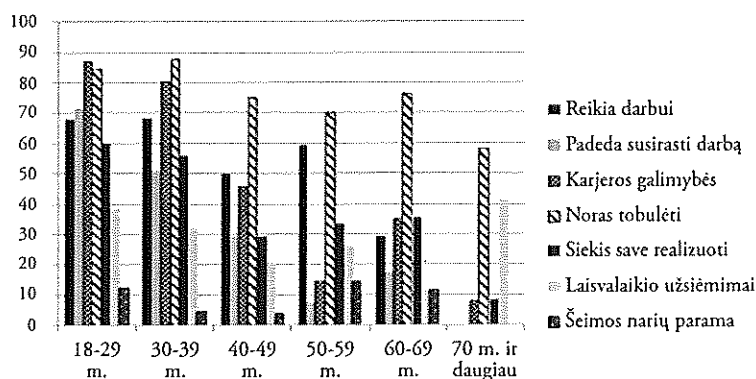
Bendravimo kompetencijas ugdyti skatinantys veiksniai. Norint nustatyti kalbinių kompetencijų reikšmę asmens tobulėjimo procese, buvo siekiama išsiaiškinti, kurios kliūtys labiausiai trukdo ugdyti kalbines kompetencijas ir kurie motyvai skatina.

5 a pav. Gimtosios kalbos kompetenciją tobulinti skatinantys veiksniai (%)

Šaltinis: sudaryta autorių

Noras tobulėti yra stipriausiai išreikštas motyvas visose respondentų amžiaus grupėse. Toliau išsidėstantys motyvai yra susiję su darbu: respondentai mano, kad gimtosios kalbos ugdymas padidina karjeros galimybes, padeda susirasti darbą ir yra reikalingas (padeda) darbe. Kiek mažiau šį gebėjimą ugdyti skatina noras save realizuoti. Kaip laisvalaikio užsiėmimas šis gebėjimas svarbus yra pačios vyriausios amžiaus grupės respondentams – 70-mečiams ir vyresniems. Mažiausiai svarbus veiksnys visose amžiaus grupėse vienodas – šeimos narių parama. Taigi, galima teigti, kad svarbiausi veiksniai yra susiję su savirealizacija, asmeniniu tobulėjimu ir darbo sfera (5 a pav.).

5 b pav. Užsienio kalbų kompetenciją ugdyti skatinantys veiksniai (%)

Šaltinis: sudaryta autorių

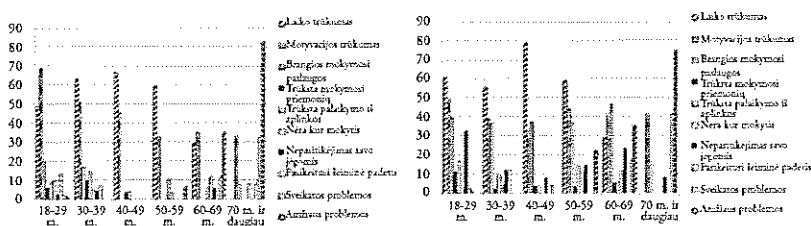
Tarp užsienio kalbos žinias tobulinti labiausiai skatinančių veiksnių dominuoja noras tobulėti ir karjeros galimybes. Karjeros galimybes, kaip labiausiai skatinantį veiksnių, nurodo jauniausia respondentų grupė – nuo 18 iki 29 m. Toliau su lig kiekviena vyresne respondentų grupe noras tobulėti yra stipresnis stimulus nei karjeros galimybės. Tai galima paaiškinti tuo, kad jaunesni žmonės nėra tikri dėl savo karjeros ir teikia didesnę reikšmę kalbų mokėjimui, kaip gebėjimui, kuris padidina

galimybę kilti karjeros laiptais. Vyresni respondentai yra tikresni dėl savo karjeros, nes turi reikiamų gebėjimų ir profesionalumo.

Nustatant veiksnius, padedančius ir trukdančius tobulinti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas, buvo patikrintas ryšys tarp respondentų *amžiaus, išsilavinimo, užimtumo* ir veiksmų, padedančių ir trukdančių ugdyti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas. Tam panaudotas Chi kvadrato kriterijus, kuris rodo, ar empirinio ir teorinio skirstinių skirtumas yra reikšmingas (Vaitkevičius, Saudargienė, 2006: 97). Buvo aptiktas patikimas statistinis ryšys tarp respondentų *amžiaus* ir šių kalbines kompetencijas tobulinti skatinančių veiksmų: reikia darbui (,001 ir ,000, atitinkamai gimtosios ir užsienio k.), padeda susirasti darbą (,000 ir ,000), dėl karjeros galimybių (,001 ir ,000) ir siekio save realizuoti. Šis ryšys pastebėtas tiek gimtosios, tiek užsienio kalbų kategorijose. O ryšys tarp apklaustųjų *išsilavinimo* ir veiksmų, skatinančių tobulinti kalbines kompetencijas buvo aptiktas tik tarp užsienio kalbos ir noro tobulėti. Taigi, galima teigti, kad respondentų išsilavinimas didelės reikšmės neturi jų motyvams tobulinti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas. Tarp respondentų *užimtumo* ir kompetencijas tobulinti skatinančių veiksmų abiems (gimtosios ir užsienio kalbų) kategorijoms buvo pastebėtas patikimas statistinis ryšys su šiais veiksniais: reikia darbui (,000 ir ,000, atitinkamai gimtosios ir užsienio k.), padeda susirasti darbą (,003 ir ,000), dėl karjeros galimybių (,030 ir ,000). Užimtumo kategorijoje pastebėtas ir patikimas ryšys (,002) tarp užsienio kalbų žinių tobulinimo ir noro tobulėti.

Bendravimo kompetencijas tobulinti trukdantys veiksniai. Analizuojant sąsajas tarp *amžiaus, išsilavinimo, užimtumo* ir veiksmų, trukdančių tobulinti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas, buvo aptiktas reikšmingas ryšys tarp laiko trūkumo ir respondentų amžiaus (,001 ir ,000 atitinkamai gimtosios kalbos ir užsienio kalbų kategorijoje) ir respondentų užimtumo (,000 ir ,000). Motyvacijos trūkumas priklauso nuo respondentų amžiaus mokantis gimtosios kalbos (,005) ir išsilavinimo, mokantis tiek gimtosios (,036), tiek užsienio (,027) kalbų. Atitinkamas ryšys pastebėtas ir tarp respondentų amžiaus ir išsilavinimo, tiriant kokią įtaką kalbinių kompetencijų tobulinimui turi mokymosi kaina. Brangių

mokymosi paslaugų priklausomybė nuo respondentų amžiaus, tobulinant gimtosios kalbos kompetenciją lygi ,008. O tokios priklausomybės mokant užsienio kalbų neaptikta. Tiriant ar mokymosi priemonių trūkumas daro įtaką kalbinių kompetencijų tobulinimui, aptiktas ryšys tarp respondentų išsilavinimo ir užsienio kalbų žinių tobulinimo (,001). Siekiant nustatyti, ar palaikymas iš aplinkos respondentams tobulinant kalbines kompetencijas yra svarbus, ryšys aptiktas tik tarp respondentų išsilavinimo ir užsienio kalbų kompetencijos tobulinimo (,003) ir tarp respondentų užimtumo ir gimtosios kalbos žinių tobulinimo. Taigi, šis ryšys parodo, kad užimtumo statusas ir respondento nusiteikimas tobulinti gimtąją kalbą priklauso nuo aplinkos palaikymo. Veiksny, kurio reikšmingo statistinio ryšio neaptikta nei vienoje iš kategorijų (amžiaus, išsilavinimo ir užimtumo) yra „nėra kur mokytis“. Taigi, galima daryti prielaidą, kad gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijų tobulinimo paslaugas teikiančių organizacijų, respondentų nuomone, yra pakankamai. Ryšys tarp respondentų amžiaus ir pasikeitusios šeiminių padėties statistiškai yra reikšmingas, tobulinant užsienio kalbą (,032). Nei respondentų išsilavinimas, nei užimtumas reikšmingo vaidmens, pasikeitus šeiminei padėčiai, tobulinant kalbines kompetencijas neatlieka. Nepasitikėjimas savo jėgomis yra svarbus neigiamas veiksnys amžiaus kategorijoje, trukdantis tobulinti užsienio kalbos žinias (,022) (6 a pav.; 6 b pav.)

Šaltinis: sudaryta autorių

6 a pav. Gimtosios kalbos kompetenciją tobulinti trukdantys veiksniai

6 b pav. Užsienio kalbų kompetencijas tobulinti trukdantys veiksniai

Bendravimo kompetencijų tobulinimo būdai. Respondentų taip pat buvo prašoma nurodyti, koku būdu mokosi gimtosios kalbos. Buvo pateikti šie variantai: seminarų, paskaitų (mokykloje, kolegijoje, universitete) lankymas, kalbų kursų lankymas, savarankiškas mokymasis studijuojant mokomąją literatūrą, lavinimasis per kasdienio darbo patirtį, mokymasis nuotoliniu būdu, naudojantis kompiuterinėmis programomis, internetu. Respondentai galėjo pasirinkti keletą jiems tinkamų variantų. Dažniausiai apklaustieji savo gimtosios ir užsienio kalbų gebėjimus tobulina per kasdienio darbo patirtį – abiejose kategorijose šį būdą nurodė kiek daugiau nei 50 % visų apklaustųjų. Reikia paminėti, kad esminis skirtumas tarp gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijų tobulinimo yra tas, kad gimtoji kalba, palyginti su užsienio kalbomis beveik nėra arba labai menkai tobulinama kalbos kursuose – nesiekia 5 %, ir tik šiek tiek daugiau nuotoliniu būdu – nuo 9 iki 14 % visose amžiaus grupėse. O užsienio kalbų respondentai mokosi savarankiškai – nuo 50 iki 82 %, studijuodami mokomąją literatūrą 27–61 %, lankydami kalbų kursus 23–43 %, mokydamiesi nuotoliniu būdu 18–39 %, taip pat lanko seminarus, paskaitas 22–80,5 %. Pastarasis mokymosi būdas yra populiariausias jauniausioje amžiaus grupėje – net 80,5 % apklaustųjų nuo 18 iki 29 metų užsienio kalbos žinias tobulina šiuo būdu, nes turi galimybę darbą suderinti su studijomis.

Išvados

Atlikus žvalgomąjį bendrųjų kompetencijų (bendravimo gimtąja kalba ir bendravimo užsienio kalbomis) svarbos tyrimą, nustatyta:

1. Suskirsčius respondentus demografiškai, paaiškėjo, kad apytiksliai tris ketvirtadalius, t. y. 72,9 %, jų sudaro moterys. Trys penktadaliai arba 64,5 % apklaustųjų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą. Net 39,2 % respondentų yra jauni žmonės nuo 18 iki 29 metų. Pusė visų respondentų (49,7 %) yra susituokę, 81,4 % gyvena mieste, 69,3 % dirba arba turi savo verslą. Pagal gautų rezultatų pasiskirstymo dažnumą galima apibūdinti statistinį respondentą: netekėjusi, aukštąjį išsilavinimą įgijusi, gy-

venanti mieste ir dirbanti moteris iki 29 metų.

2. Respondentai bendrąsias kompetencijas vertina kaip reikšmingas ir svarbias visose keturiose dimensijose (profesinės veiklos ir darbo uždavinių sprendimų; profesinės karjeros siekimo; dalyvavimo visuomeninėje, kultūrinėje veikloje ir piliečio pareigų vykdymo ir asmeninio tobulėjimo).

3. Svarbiausi veiksniai, skatinantys tobulinti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas yra susiję su savirealizacija, asmeniniu tobulėjimu ir darbo sfera. Respondentų išsilavinimas didelės reikšmės neturi jų motyvams tobulinti gimtosios ir užsienio kalbų kompetencijas.

4. Veiksniai, trukdantys siekti tobulėjimo šiose srityse, – laiko ir motyvacijos stoka. laiko stoka vyresnių nei 60 metų respondentų atsakymuose išryškėja kitos problemos – amžiaus ir sveikatos problemos.

Literatūra

1. Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys. (2008). Versta iš: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Council of Europe, Cambridge University Press, 2002. Vilnius.

2. Butkevičienė, Eglė; Vaicekauskienė, Aida. Kiekybinių duomenų internetiniuose archyvuose analizė. (2013). [žiūrėta 2013-11-28]. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/kiek1/kiek1.html&course_file=kiek1_3_4.html.

3. Europos Komisija. Bendrieji visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimai. Europos orientaciniai metmenys. Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras. (2007). [žiūrėta 2013.10.10]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_lt.pdf.

4. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Švietimo persvarstymas“. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų. Strasbūras, 2012-11-20.

5. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų. Aiškinamasis memorandumas. (2005).

6. Europos Tarybos išvados 2009 gegužės 12 d. dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“), (2009/C119/02) [žiūrėta 2013-06-20]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:LT:PDF>

7. Young, Jolee; Chapman, Elaine. (2010). Generic Competency Frameworks: A Brief Historical Overview. *Education Research and Perspectives*, 37: 1, p. 1- 24. University of Western Australia.

8. Jakubė A., Juozaitis, Aurimas, M. (2012). Bendrųjų kompetencijų ugdymas aukštojoje mokykloje. Metodinės rekomendacijos. Vilnius: Vilniaus universitetas. [žiūrėta 2013-06-20]. Prieiga per internetą: http://www4066.vu.lt/Files/File/Bendruju_kompetenciju_ugdymas.pdf.

9. Kelly, Anthony. (2001). The Evolution of Key Skills: Towards a Tawney Paradigm. *Journal of Vocational Education & Training*, 53:1, p. 21 – 36.

10. Memorandum on Lifelong Learning, 2000.

11. Vaitkevičius, Raimundas; Saudargienė, Aušra. (2006). *Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose*. Kaunas: VDU leidykla

THE COHISION OF LANGUAGE COMPETENCES AND PROFESSIONAL, PERSONAL AND SOCIAL IMPROVEMENT THROUGH THE PROCESSES OF LABOUR MARKET

Assoc. Prof. Vilhelmina VAIČIŪNIENĖ,
Aušra LIORANČAITĖ-ŠUKIENĖ

Summary

Ageing population and increasing shortage of labour requires searching for ways to help adults stay longer in the labour market. In today's globalized world the need for communication and co-operation has increased more than ever before, so the competences of communication in native tongue and foreign languages and their development is a prerequisite for those who wish to enter the labour market.

The paper presents the pilot study results on generic competences (communication in the mother tongue and communication in foreign languages) conducted in 2013. The findings reveal the respondents' attitudes towards generic competences, the main challenges and opportunities they offer. The survey sample was composed of 200 participants who represented four main groups: 1) employed; 2) having their own business; 3) unemployed; 4) seniors. The majority of the research sample rank generic competences as very important or important in four dimensions: professional activity (very important - 53,4%, important - 41,7%); professional career (very important - 59,3%; important - 29,6%); participation in social, cultural activities and citizenship (very important - 32,7%; important - 49,2%); personal development (very important - 70,4%; important - 24,6%).

The most important factors contributing to the improvement of competences of communication in the mother tongue and foreign languages are related to self-realization, personal development and work area. The respondents' education does not influence their motivation to

develop competences of communication in the mother tongue and foreign languages. Reliable statistical relationship between the respondents' employment and their need to develop the competences was observed in the categories: the need at work (,000, and 000, respectively, native and foreign languages.); helps find a job (,003 and ,000) helps make a career (,030 and ,000). The analysis of the relationship between age, education and employment, as well as factors that hinder develop native and foreign language competence a significant correlation was found between lack of time and the respondents' age (,001 and ,000 respectively, the native language and the foreign language category) and the respondents' employment (,000 and ,000). The main factors that hinder the development of competences in these fields are - lack of time and motivation. For the respondents' who were over 60 years old the age and health problems were discovered.

AUTORIŲ LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas, pavardė: Vilhelmina Vaičiūnienė

Mokslo laipsnis ir vardas: daktarė

Darbo vieta ir pareigos: Mykolo Romerio universiteto docentė

Autoriaus mokslinių interesų sritys: profesinė anglų kalba, inovatyvūs užsienio kalbų mokymo metodai, vertimas, informacinis raštingumas

Telefonas ir el. pašto adresas:

tel. (8 5) 63 5610

Autoriaus vardas, pavardė: Aušra Liorančaitė-Šukienė

Darbo vieta ir pareigos: Kauno kolegijos Turizmo ir viešbučių vadybos katedros asistentė

Autoriaus mokslinių interesų sritys: subalansuota turizmo plėtra, socialinis turizmas, nišinis turizmas; profesinis rengimas; mokymosi kultūra asmens, organizacijos ir visuomenės paradigmose; netradicinės mokymo(si) formos

Telefonas ir el. pašto adresas:

8 615 96 611, ausra.liorancaite@go.kauko.lt

A COVER LETTER OF AUTHORS

Author name, surname: Vilhelmina Vaičiūnienė

Science degree and name: Dr., assoc. professor

Workplace and position: Mykolas Romeris University, assoc. prof.

Author's research interests: ESP, innovative foreign language teaching methods, translation, information literacy

Telephone and e-mail address:

Author name, surname: Aušra Liorančaitė-Šukienė

Workplace and position: Kauno kolegija, The Department of Tourism and Hospitality Management, assistant.

Author's research interests: Sustainable development of tourism, social tourism, niche tourism. Vocational training, learning culture in the personal, organization's and society's paradigm. Non traditional forms of teaching/learning.

Telephone and e-mail address:

+37061596611, ausra.liorancaite@go.kauko.lt